TÂLCUVIRI LA FILOCALIE

Arhimandrit Emilianos Simonopetritul

SFÂNTUL ISIHIE

cuvânt despre trezvie

EDITURA SFÂNTUL NECTARIE

TÂLCUIRI LA FILOCALIE

3

SFÂNTUL ISIHIE

SFÂNTUL ISIHIE PREZVITERUL

ARHIM. EMILIANOS

SIMONOPETRITUL

CUVÂNT DESPRE TREZVIE

TÂLCUIRE LA SFÂNTUL ISIHIE

Traducere din limba greacă de
Ierom. Agapie (Corbu)

Tipărită cu binecuvântarea
Înalt Preasfințitului Părinte
TIMOTEI
Arhiepiscopul Aradului

Traducere după: ΑΡΧΙΜ. ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΥ ΣΙΜΩΝΟΠΕΤΡΙΤΟΥ, ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΝΗΨΕΩΣ, ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΗΣΥΧΙΟ, ΙΝΔΙΚΤΟΣ, ΑΘΗΝΑΙ, 2007

Coperta: Baroque Books & Arts®

Imagine coperta I: Arhim. Emilianos Simonopetritul
coperta IV: detaliu veşmânt preoțesc

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
EMILIANOS SIMONOPETRITUL, arhimandrit
Sfântul Isihie : despre trezire / Arhimandrit Emilianos Simonopetritul ; trad.: Ierom. Agapie Corbu. - Ed. a 2-a, rev. - Arad : Editura Sfântul Nectarie, 2014
Bibliogr.
ISBN 978-606-92843-5-3
I. Agapie Corbu, ieromonah (trad.)
235.3 Isihie
929 Isihie

Prolog

Volumul de față constituie o continuare și, într-un fel, o completare a tâlcuirilor pe care Gheronda Emilianos le-a făcut *Cuvintelor ascetice* ale lui Avva Isaia. Catehezele asupra Sfântului Isihie au fost ţinute între anii 1985-1986, la Mănăstirea Simonos Petras și la metocul ei din Ormylia.

Scopul este același, cuvântul Părintelui urmărind să îndemne sufletele către luptele cele duhovnicești, să le călăuzească și să le împărtășească cugetul Sfinţilor Părinţi, duhul monahal, atât în viaţa obștească a frăţiei, cât și în viaţa personală a monahilor, pentru a-i pregăti pentru întâlnirea mistică cu Domnul Care vine.

Am putea spune că, în timp ce textul lui Avva Isaia privea latura practică a vieţii, în toată întinderea ei, și mai cu seamă legăturile sociale ale monahilor în sânul unei chinovii, Avva Isihie, în cele 203 de capete ale sale, scrie aproape exclusiv pe tema trezviei. Aceste capete reflectă, precum feţele unui diamant, toate laturile acestei lucrări filocalice

fundamentale, care acoperă întreaga luptă duhovnicească a monahului care-L caută pe Hristos prin rugăciune.

Gheronda Emilianos s-a îngrijit să tâlcuiască toate aceste mici capete, care adesea repetă aproape aceleași înțelesuri, deoarece și-a dat seama că ele formează centrul vieţii monahale, lucrul cel mai important al monahului care-l face vrednic înaintea lui Dumnezeu. Fiecare monah, pustnic sau chinovit, este chemat să cultive trezvia ca răspuns la chemarea lui Dumnezeu. După cum se spune la începutul cărţii, trezvia este „urmărirea cuiva“, adică a Mântuitorului Hristos, a Cărui prezenţă o simţim, dar pe Care nu-L vedem, deoarece vederea noastră este întunecată de patimi și de beţia cugetului trupesc și lumesc. Așadar, toată arta ascezei constă în faptul ca monahul „să asculte“ pașii lui Hristos Care vine. Această auzire nu este o autoconcentrare seacă, o închidere în sine, ci dimpotrivă, o deschidere a părţii celei mai lăuntrice a sufletului, o săltare a inimii sale care s-a pregătit prin curăţirea conștiinţei și prin legăturile sincere și armonioase cu fraţii săi.

Dacă citește cineva cartea lui Avva Isihie și este îndrumat de cuvântul povăţuitor al lui Gheronda Emilianos, ar fi cu putinţă oare să nu se hotărască să pună început acestei căutări, plin de entuziasm și de nădejde în ajutorul lui Dumnezeu? Chiar dacă avem conștiinţa păcatului și a neputinţei noastre, aflăm că am fost chemaţi să împărăţim împreună în curtea Marelui Împărat, și, desigur, aici și acum, fiind de ajuns să pregătim vasul nostru de lut pentru a primi roua cea cerească.

Ne exprimăm, așadar, marea noastră bucurie, pentru că, datorită dumnezeieștii râvne și dăruiri a Părintelui Agapie faţă

de tradiţia şi vieţuirea isihastă, vedem astăzi al doilea volum din tâlcuirile pe larg făcute de Gheronda Emilianos Părinţilor filocalici, devenind accesibil fraţilor noştri români la numai câteva luni după apariţia sa în limba greacă.

Credem că acest fapt constituie o mică completare la neîntrerupta tradiţie filocalică şi isihastă a Sfântului Munte şi ne rugăm ca ea să fie pentru iubiţii cititori un izvor răcoritor din care vor putea scoate şi bea „apa vie“, scoţând şi adeverind din adâncul inimii harul Botezului şi lucrarea Duhului Sfânt.

Egumenul Sfintei Mănăstiri Simonos Petras

Arhimandritul Elisei

A patra Duminică din Post, 2008

Cuvânt despre trezvie

PARTEA TEORETICĂ

1

Cuvântul de suflet folositor și mântuitor despre trezvie și virtute este al Sfântului Isihie Prezviterul, din Ierusalim, care a trăit la sfârșitul veacului al IV-lea și începuturile veacului al V-lea. Însă, din pricina felurimii de înţelesuri pe care le conţine, trebuie să fie mult mai târziu și probabil că a suferit schimbări făcute de o mână ulterioară. Pe baza tradiţiei, noi îl acceptăm ca pe un text al Sfântului Isihie, care îl adresează unui oarecare Teodul, fără să se refere la viaţa lui, și numai din caracterul duhovnicesc al *Cuvântului* ne dăm seama că Teodul era un monah cu căutări duhovnicești.

Cu toate acestea, în realitate, Sfântul Isihie nu se adresează numai lui Teodul, ci fiecărui suflet. Mai întâi monahilor, și apoi „la tot trupul“, deoarece toţi oamenii suntem chemaţi de Dumnezeu la împărăteștile nunţi (Mt. 22, 2), la desfătările împărăţiei cerurilor, la dobândirea tainelor „celor din veac ascunse întru Dumnezeu“ (Ef. 3, 9), care „nouă ne sunt date“ (Mt. 13, 11; Mc. 4, 11), nouă ne sunt descoperite.

Cuvântul acesta este o cale care ne introduce direct în calea Domnului, într-o viaţă a avântului duhovnicesc. Dintru început, ne arată modul prin care putem să nu dăm greş în mersul nostru către Dumnezeu, să nu pierdem nici măcar o urmă, am zice, a prezenţei Lui. De asemenea, ne ajută în aşa fel încât, dacă deja am atins, prin harul lui Dumnezeu, câteva etape din drumul nostru, acum să câştigăm mai mult într-un ritm mai strâns, pentru că anii noştri trec foarte repede.

Este cu putinţă însă ca numai într-o singură clipită, aşa cum vedem în Vechiul şi Noul Legământ şi în vieţile sfinţilor, să-L dobândim pe Dumnezeu, să curgă izvoarele harului din sânurile lui Dumnezeu şi să ne inunde.

Studiind, aşadar, acest *Cuvânt*, chiar şi fără să vrem, simţim stârnirea trebuitoare pentru a-L trăi pe Dumnezeu.

Trezvia este o metodă duhovnicească. [1]

Cuvântul începe cu termenul *trezvie* (νῆψις), care nu reprezintă un simplu sens nedefinit, ci o lucrare sau, mai binezis, lucrarea, munca vieţii noastre, chemarea noastră apostolică, făptuirea şi viaţa noastră, ba chiar, am zice, răsuflarea noastră, pe care ne-o asigură atmosfera mănăstirească. După cum dacă ne oprim să mai respirăm, aerul vital încetează să mai intre înlăuntrul nostru şi vom muri, tot aşa dacă ne va lipsi trezvia, fie şi numai pentru o clipă, va înceta intrarea în fiinţa noastră a suflării de viaţă făcătoare a Duhului Sfânt. Neavându-L însă pe Duhul Sfânt, ne vom afla într-o atmosferă sufocantă, neharismatică, fără bucurie, fără tihnă şi pace, nu vom simţi siguranţă în viaţa noastră, nici Dumnezeu nu va auzi rugăciunea noastră. Trezvia, adică, ne dă putinţa să-L avem pe Dumnezeu.

Cuvântul *trezvie* (νῆψις) provine de la verbul νήφω, care înseamnă „urmăresc cu atenţie, priveghez, sufletul meu nu doarme, ci urmărește plin de viaţă“. Dar înţelesul original al verbului este „nu beau vin“. Nu numai că nu beau, dar înfrânarea și dârzenia mea ajung până la măsura la care să nu mai primesc nimic în organismul meu: postesc continuu pentru un singur motiv, pentru a urmări pe cineva. Prin urmare, observ priveghetor pe cineva și particip la mișcările lui ca să fiu înștiinţat în toată clipa de acţiunile lui. Cuvântul *trezvie* are înţelesul privegherii neîncetate, care este o lucrare limpede a minţii.

O metodă duhovnicească. În viaţa noastră zilnică, *metoda* (μέθοδος) este modalitatea, calea, sistemul pe care îl urmăm pentru a realiza ceva. Provine de la verbul μεθοδεύω, care înseamnă „merg după cineva, mă iau după urmele cuiva, – în cazul de faţă, după cele ale lui Dumnezeu Însuși – îl urmez, îl urmăresc“. Așadar, cuvântul *metodă* nu a fost întâmplător așezat aici. El redă sensul precis al substantivului *trezvie*, adică este lucrarea pe care nu o fac singur, ci urmărind pe un altul. Prin urmare, omul care nu poate să-l simtă pe cel împreună-om cu el (συνάνθρωπο), să îl bucure, să-l urmeze, să meargă împreună cu el, cel nesociabil, cel lipsit de ipostas social, însinguratul – nu omul însingurării duhovnicești, ci sufletești – este incapabil de trezvie. Din acest motiv, Biserica ne-a rânduit obștea monahală, al cărei chip desăvârșit este viaţa pustnicească alături de Domnul, împreună cu Care se află întreaga Biserică.

Oamenii din lume formează și ei o societate, dar au parte de goana și grija lumii. Urmăresc pe cele stricăcioase, pe cele deșarte, pe cele zilnice, care se pierd îndată ce trece ziua

și care sunt numai un „acum“. Dar „acum“, înainte chiar de a rosti ultima lui literă, deja a trecut. Lumea, „chipul lumii“ (1 Cor. 7, 31), premerge oarecum ceea ce gândește omul și, prin urmare, destinul ei este trecător.

Dimpotrivă, trezvia, privegherea minţii, este lucrarea prin excelenţă a duhului nostru, căutarea și urmărirea Duhului Sfânt, tot ce Dumnezeu a dăruit existenţei umane mai înalt. Mintea noastră, duhul nostru, alcătuirea noastră înţelegătoare[1] ne apropie de Dumnezeu și ne unește cu El.

Prin urmare, *metodă duhovnicească* înseamnă împreună-lucrarea duhului meu cu Duhul Sfânt, când duhul meu, fiinţa cea mai adâncă a existenţei mele, este cu neputinţă să mai participe la alte lucrări.

Așadar, trezvia ne așază înaintea vieţii lui Dumnezeu, ne face părtași Sfântului Duh, pricinuitorul existenţei noastre, pentru că viaţa a început atunci când a vrut Duhul cel Sfânt. Cum a început?

Într-o anumită și unică clipă a istoriei, Părintele ceresc a vrut și a creat lumea materială. Existând deja această lume

---

[1] Prin *înţelegător* am tradus grecescul νοερός, aparţinând unei foarte bogate familii de cuvinte care mai cuprinde: νοῦς (minte), νοέω (a gândi), ἐννοέω (a înţelege), νόημα (înţeles), νόησις (înţelegere) etc. Ca termen tehnic ascetic, se referă la partea din sufletul omului, mintea, creată pentru a fi în permanentă legătură cu Dumnezeu. Lucrarea cea mai potrivită a minţii este, așadar, cea *înţelegătoare*, adică rugăciunea, în principal cea isihastă, corespunzând vieţii duhovnicești, în Duh, a minţii. Folosirea termenului *înţelegător* se impune pentru a deosebi lucrarea duhovnicească, de lucrarea *spirituală* a minţii, corespunzătoare activităţilor psihice, intelectuale, culturale ale minţii. Prin urmare, *înţelegător* (duhovnicesc) și *spiritual* reprezintă două moduri diferite de lucrare a minţii. Dezbinarea lucrărilor minţii a apărut prin păcat și este depășită doar prin viaţa duhovnicească.

materială, alcătuiește în continuare trupul omenesc în conlucrare cu celelalte două Persoane ale Sfintei Treimi și suflă în el „suflare de viaţă". Astfel că făptura lui Dumnezeu se face „cu suflet viu" (Fc. 2, 7). Dumnezeu a încetat atunci să mai sufle numai pe deasupra adâncurilor (Fc. 1, 2) și să pătrundă doar elementele create și materiale și animalele. S-a sălășluit într-o fiinţă unică și preaînaltă, care a devenit împăratul și raţiunea de a fi a creaţiei, iar raţiunea zidirii acestei fiinţe, a creării ei, este Însuși Dumnezeu. Din acest moment, împreună-lucrarea, împreună-mergerea, unirea omului cu Dumnezeu devin inevitabile și nu este cu putinţă să fie gândit omul, chipul Dumnezeului celui nevăzut, fără Sfântul Duh.

Prin urmare, Sfântul Duh, ca una dintre Persoanele Sfintei Treimi, conlucrează la nașterea fiecărui om. Împreună cu Tatăl și cu Fiul, dă în pântecele mamei materia, pe care o ia de la tată și de la mamă, și embrionul zămislit este carne, ţărână. Ţărână naște omul, „ţărână este și în ţărână merge" (Fc. 3, 19). Acestei ţărâne părinţii îi dau toate caracteristicile personalităţii lor, chipul trupului lor.

Așadar, ce a făcut Părintele ceresc cu primul om, același lucru îl face și la nașterea fiecărui om, cu diferenţa că atunci, mai întâi a modelat ţărâna și apoi a insuflat pe Duhul cel Sfânt, în timp ce acum, Sfântul Duh intră în om odată cu zămislirea. Adică embrionul are viaţă și este om din prima clipă, deoarece primește suflarea Duhului Sfânt, are partea conducătoare a sufletului, reprezintă un chip deplin al Dumnezeirii și, până în cea din urmă clipă, poartă neîncetat și nescăzut elementele dumnezeiești și ale firii omenești. În om există o comunicare lăuntrică a firii omenești cu harul dumnezeiesc oarecum ca în Hristos.

Prin urmare, la nașterea fiecăruia dintre noi avem, pe de o parte, energiile dumnezeiești, iar pe de altă parte, conlucrarea omului, conformă cu cuvântul și voinţa dintru început ale Dumnezeirii: „Creșteţi și vă înmulţiţi“ (Fc. 1, 28). Bărbatul și femeia, un om, o carne – „vor fi amândoi un trup“ (Fc. 2, 24) – se împărtășesc de Sfântul Duh și Logosul atotlucrător le unește pe toate la un loc, le adună pe toate împreună în pântecele femeii, și astfel avem omul întreg, Dumnezeu și omul. Noua făptură a lui Dumnezeu, făcută pentru Dumnezeu, omul, se îmbracă prin Botez cu Dumnezeirea, cu viaţa harismatică, iar atunci Sfântul Duh devine sorţul existenţei lui. De acum, Duhul cel Sfânt intră înlăuntru și scoate din El scânteile, lumina Dumnezeirii. Astfel că ţărâna pământului se face, prin trezvie, viaţă scânteietoare.

Prin urmare, trezvia este participarea Sfântului Duh, prin excelenţă lucrarea și izbânda noastră a monahilor ca apostoli. Cine oare este apostol și care este lucrarea lui? Apostol este cel care L-a văzut pe Dumnezeu și a fost chemat de El, cel care este pus în lucrare de Dumnezeu și, prin faptul că Îl poartă pe Dumnezeu în sine, Îl împărtășește pe Dumnezeu și altora. Exact aceasta este lucrarea vieţuirii noastre monahale.

Trezvia deci este o părtășie lăuntrică, puternica împreună-trăire lăuntrică cu Dumnezeu, care se poate săvârși în fiecare zi înlăuntrul nostru atunci când nu suntem ocupaţi cu deșertăciunea sau cu aranjamentele noastre, cu minciuna vieţii. Trezvia, ca *metodă duhovnicească*, este taina prin care Dumnezeu înaintează înlăuntrul meu și înaintez și eu în Dumnezeu. Atunci Duhul cel Sfânt, ca o sămânţă de viaţă făcătoare, intră cu mișcări neîncetate în pântecele inimii mele și acolo naște „duhul mântuirii“, după cum zice Profetul (Is. 26, 18).

De asemenea, expresia *metodă duhovnicească* amintește de existența duhului viclean, care a murit o dată pentru totdeauna în clipa în care s-a depărtat de Dumnezeu, și de aceea naște și aduce în sufletele noastre moartea. Duhul viclean nu are, desigur, drepturi asupra făpturilor lui Dumnezeu, dar așteaptă cu răbdare, pândește, așa încât să atace îndată ce-i îngăduie Dumnezeu.

Totuși, nu numai Dumnezeu îngăduie duhului viclean să atace, ca în cazul lui Iov (Iov 1, 6-12), ci și propriul nostru duh îl cheamă. Viaţa dusă în nepăsare, în lenevie, rostogolirea în banalităţi și mai ales viaţa în păcat și fărădelege este o invocare a duhului viclean. De aceea în asceza trezviei se află, prin excelenţă, lucrarea duhului viclean care așteaptă răbdător. Dar, pentru că duhul viclean nu este înscăunat în om, e cu putinţă să fie izgonit de cel care liturghisește duhovnicește pe altarul inimii sale. Cu toate acestea, duhul cel viclean nu încetează să năvălească asupra lui, în mod aprig. De aceea această metodă este un război duhovnicesc. Atunci noi, stând între diferite duhuri, trebuie să alegem întotdeauna întoarcerea noastră către Sfântul Duh, dacă, desigur, vrem să fim biruitori, pentru că, pe cât este de subţire această lucrare, pe atât este și de periculoasă.

Desigur că duhul viclean nu poate să intre în adâncul duhului nostru și să iasă, dar atunci când duhul nostru se îndeletnicește cu altceva, Sfântul Duh așteaptă fără să acţioneze. Se întâmplă aici ca și în relaţiile dintre oameni. Când cineva mă privește cu multă dragoste, dar eu privesc altundeva și nu am nicio comuniune cu el, el nu poate să mă facă părtaș iubirii lui. Poate doar să aștepte cu mâna întinsă, încât, de îndată ce-i arunc o privire, el să mă invite și să am

părtășie cu el. Dar de câte ori putem noi, oamenii, să facem aceasta? Duhul Sfânt însă o face. Rămâne în această postură, poate chiar întreaga noastră viață, așteptând ca vreodată să atragă privirile inimii noastre.

După ce Sfântul ne-a spus că trezvia este o metodă duhovnicească, acum ne spune ce izbutește această metodă.

Izbăvește cu totul pe om, cu ajutorul lui Dumnezeu, de înţelesuri și gânduri pătimașe și de fapte rele.

Să luăm un exemplu. Cineva îmi cere ajutorul. În acel moment sunt obosit și-l reped. Această atitudine a mea este o faptă rea și arată că până azi nu am folosit metoda duhovnicească a trezviei, calea care duce la nepătimire.

În altă situaţie, s-ar putea să nu ajung până la faptă, dar, văzând pe cineva, s-ar putea să intre în mine un înţeles pătimaș, adică să spun „De nu te-aș mai vedea în ochi!“ sau „Bine i-am făcut!“. Un „înţeles“ (νόημα), un „gând“ (λογισμός) doar au trecut prin minte, nici nu am făcut și nici nu am spus nimic. Iar atunci mă îndreptăţesc: „Păi, vicleanul mi-a strecurat un gând!“, dar chiar simplul fapt că cel viclean poate atât de ușor să ne strecoare înţelesuri pătimașe arată că nu am folosit această metodă cu care sunt alungaţi demonii cei vicleni și că nu suntem oameni duhovnicești.

Când înţelesul zăbovește în om sau când vin mult timp felurite înţelesuri pătimașe, atunci, așa cum se îngrașă trupul omului, tot așa se îngrașă și înţelesurile și devin gânduri.

Înţelesurile pătimașe au deci o evoluţie. Când le primim, ele ne cuceresc și devin gânduri. La început lăuntrice, dar, din pricina neputinţei noastre, și exterioare, adică putem să le exprimăm prin fapte. De aceea textul nostru spune că numai trezvia ne izbăvește *de înţelesuri și gânduri pătimașe și de fapte rele.* Adjectivul *pătimașe*, deși este legat de substantivele *înţelesuri* și *gânduri*, totuși determină cu siguranţă și pe substantivul *fapte*.

Când Sfântul folosește expresia *de înţelesuri și gânduri pătimașe și de fapte rele*, nu înţelege că trezvia ne izbăvește de păcate, pentru că nu așa ne izbăvim de ele. Este nevoie de o muncă serioasă în sufletul nostru ca să ne izbăvim de toate și să se facă curăţirea fărădelegii și a păcatului nostru.

Care este atunci înţelesul adjectivului *pătimașe* (ἐμπαθῶν)? Cuvântul *împătimire* (ἐμπάθεια) arată că înlăuntrul meu există patimă. În mod vădit, prepoziţia *in* descoperă faptul că inima mea nu este doar o suprafaţă, ci o cavitate, un sălaș, ceva adânc, ceva încăpător. Prin urmare, nu pot să fiu nelocuit, să nu am nimic înlăuntrul meu. Am. Ce am? Fie cele pe care le-am amintit, fie pe Dumnezeu. Nu încap toate în inima omului. Așadar, adjectivul *pătimașe* arată existenţa unei lucrări mai lăuntrice, a unei mișcări, a unei înclinaţii rele și a vieţii. De exemplu, dintr-odată vântul suflă cu putere, și-mi întorc privirea să văd ce se întâmplă. Mișcarea aceasta pornește fundamental dinlăuntrul meu, este un impuls lăuntric.

Prin urmare, Sfântul Isihie urmărește să înfăţișeze elementele lăuntrice care dau impuls și-l conduc pe om spre o activitate exterioară felurită, și nu spre Dumnezeire. Având, adică, înţelesuri pătimașe, eu sunt purtat de altă putere sau energie, fac ceva fără să vreau, sunt stăpânit de altul, nu mă

conduc eu pe mine însumi. În timp ce Dumnezeu m-a făcut împărat al zidirii și al vieţii, eu devin sclav. Prin urmare, expresia *înţelesuri pătimașe* exprimă netrebnicirea chipului lui Dumnezeu din pricina impulsurilor fără de voie ale omului, care a căzut în rai și cade în fiecare zi în viaţa lui personală.

Dar, pentru ca această „fără de voie“ să fie adevărată, dincolo de voinţa mea, trebuie să nu o primesc, să nu o vreau, să nu o stârnesc, să nu am nicio colaborare cu ea, să nu o urmez. În mod obligatoriu însă, se dovedește contrariul. Beau, de exemplu, și mă îmbăt. N-am vrut să mă îmbăt, dar, de vreme ce beau, e normal să mă îmbăt sau să jignesc sau să uit. Dar și, în general, dacă beau înseamnă că opresc postul, vederea și urmărirea lui Dumnezeu, fiindcă post înseamnă priveghere și urmărire a lui Dumnezeu.

Așadar, înclinaţia noastră spre rău este un semn care arată vinovăţia noastră. De aceea cuvântul *pătimașe* nu are înţelesul de rele și viclene, ci descoperă responsabilitatea noastră, vinovăţia noastră, chiar și atunci când noi simţim că suntem nevinovaţi. Atunci devenim sălașuri viclene, fără să simţim acest lucru, dar trebuie să o știm.

Când înlăuntrul meu se mișcă un înţeles, iar eu nu-l verific, înseamnă că inima mi-a scăpat din mâini. Iar când ceva îmi scapă, de exemplu o piatră, nu știu ce va sparge sau ce rău poate să declanșeze. Păcatul a fost săvârșit, desigur, odată în Paradis, dar se săvârșește acum și în propria mea viaţă. Prin trezvie însă pot să mă eliberez de această robie, deoarece ea este calea către nepătimire, către care nu mai există alt drum.

Înţelesuri pătimașe. Ce înseamnă *înţeles* (νόημα)? Terminaţia -μα arată rezultatul unei acţiuni. Așadar, înţelesul, noima, este rezultatul unei mișcări înţelegătoare a minţii. Eu înţeleg, și

rezultatul acţiunii care se săvârşeşte şi se vede în mine, înfăţişarea mişcării mele este înţelesul, noima. De exemplu, urmăresc pe cineva cum se mişcă, cum râde, ce face şi am înaintea mea chipul lui în locul lui Dumnezeu. Aşadar, înţelesul este un rezultat, o acţiune pe care o săvârşesc eu sau e ceva pe care altul îl aruncă asupra mea atunci când înţelesul nu iese din mine.

Înţelesul care intră în mine provine dintr-un element duhovnicesc, dintr-un oarecare duh. Dacă ar fi fost de la Sfântul Duh, nu ar fi spus Sfântul Isihie că trezvia ne izbăveşte de el. În mod evident, vrea să ne arate că el provine de la un duh viclean. Prin urmare, prin cuvântul *înţeles* Sfântul înţelege ceea ce zicem şi noi cu expresia „mi-a venit un gând". În mod corect spunem aşa, pentru că din afara duhului meu vicleanul îmi strecoară înţelesuri. De aceea prin el însuşi înţelesul nu este păcat, ci un atac, o momeală (προσβολή). A bătut vântul, s-au deschis ferestrele, s-au spart geamurile, toate s-au făcut ţăndări. Această suflare a aerului n-am putut s-o prevăd, chiar dacă am luat toate măsurile. Nu e ceva pentru care să fiu răspunzător.

Părinţii îl văd întotdeauna, de la începutul păcatului până la săvârşirea lui, pe vicleanul demon. Nu există, spun ei, mişcare care să nu încredinţeze că acolo zace dracul. De aceea, când îi cunoaştem personalitatea, cine a fost şi ce a ajuns, îndată ce ne vâră el un gând, ne dăm seama că „un şarpe se ascunde în iarbă". Adică, nu avem de-a face cu vântul, ci cu cel care ni l-a adus, cu însuşi diavolul. Înţelegem că, dacă începem să ne îndeletnicim cu înţelesul sau cu noima, cu momeala, nu ne mai îndeletnicim cu noi înşine, ci cu diavolul. Învăţătura Părinţilor Bisericii în această privinţă este clară şi trebuie s-o cunoaştem.

Gânduri pătimașe. Ce este gândul? Este întruparea înţelesului, a lucrării minţii, care s-a săvârșit înlăuntrul meu. Mi-a venit, de exemplu, gândul că Stareţul nu mă iubește. Gândul acesta mă atinge, vorbesc cu el, dar, în realitate, vorbesc cu cel viclean. Am lăsat adică trezvia, am urmărit tot traseul dezvoltării momelii, înţelesul a înaintat și a devenit gând, și acum priveghez deja întru duhul cel viclean.

Aici e valabil ceea ce a spus Moisi despre poporul lui Israil: „A mâncat, a băut, s-a săturat, s-a îngrășat și L-a părăsit pe Dumnezeu Care l-a născut“ (Deut. 32, 14-15). Gândurile noastre sunt izgonirea lui Dumnezeu, excrescenţa, creșterea embrionului, a cărui sămânţă a aruncat-o înlăuntrul nostru vicleanul demon. Acum înţelesul se îmbracă cu un trup, care, pe cât mă ocup eu de el, pe atât se hrănește. Cu cât mai sensibil este un obiect, cu atât învelișul lui este mai dur ca să-l păzească. De aceea și demonul încearcă să facă trupul acesta cât mai gros, cât mai puternice gândurile, ca propria sa sămânţă ce se află înlăuntru să se poată ascunde, ca să nu-l vedem și să-l îndepărtăm.

În procesul dezvoltării înţelesurilor în gânduri, întâlnim și imaginaţia, care este împreună-lucrătoare la păcat. Imaginaţia este îngrășământul care hrănește gândul nostru și-l face foarte viu și expresiv, un tablou deplin pe care îl privesc și mă desfătez de el. Este un lucru înfricoșător, o stare vinovată, pentru că nu este vederea lui Dumnezeu, ci îndeletnicire, desfătare de o altă imagine înlăuntrul sufletului meu.

Când mă atacă imaginaţia, sunt deja cotropit, nu mai pot să lupt. Sunt legat de mâini și de picioare și am nevoie de mișcări foarte puternice ca să scap. Imaginaţia însă are și puterea de a reveni. Revine foarte ușor, oricât aș

alunga-o. Este ca o femeie foarte frumoasă, cu totul goală, pe care mi-o amintesc și mă ațâță. De aceea, chiar și cel mai duhovnicesc om, când lucrează rugăciunea minții, se ferește de orice înțeles care vrea să se unească cu mintea lui, și cu atât mai mult de imaginație, care îl îndepărtează de orice lucrare duhovnicească a minții.

Să revenim la exemplul nostru precedent ca să pricepem mai bine dezvoltarea gândului în cuvânt. Gândul meu era că nu mă iubește Starețul. În continuare, încep să mă împac cu acest gând zicând: „Desigur, nu-ți amintești ce ți-a spus ieri? Cu siguranță că nu te iubește. Ce voi face însă? Voi face ascultare. Spre ascultare am fost rânduit și voi lupta până la moarte." Acum gândul a devenit cuvânt.

Toate câte le-am răspuns gândului care mi-a intrat în minte sunt cuvinte stricate, care descoperă faptul că sunt învins, că am căzut precum cel viclean, dar îmi acopăr înfrângerea – pentru că în adâncul meu o doresc – cu astfel de cuvinte puternice, care în realitate sunt prefăcute, sunt o perucă, o capcană. Aceasta pentru că nimeni nu poate să facă ceva atunci când este sub ocupație, când ființa lui nu strigă și nu simte nevoia de libertate. De aceea, când spun că am jurat și trebuie să fac ascultare până la moarte, spun minciuni. Pe scurt, îmi înfățișez sinele ca martor înaintea lui Dumnezeu ca să ascund lucrarea ce se săvârșește și care e dusă până la capăt înlăuntrul meu, pe care eu o lucrez acum, și nu o pătimesc de la altul.

Și de fapte rele. În a treia fază, înțelesul devine faptă, ceva împlinit, ceva care se săvârșește înlăuntrul meu. Câte nu săvârșește mintea înlăuntrul nostru! Și mai ales când mergem la spovedanie, tocmai pe acestea nu le dezvăluim,

spunem doar câteva cioburi. Adică răpim câte ceva din cartea inimii noastre și le ducem Stareţului, unele care arată buna noastră stare sau vreo strădanie a noastră, altele care arată și puţin puroi, care e cuibărit în sufletul nostru. Dar nu dezvăluim traseul acesta. Stareţul își dă seama de toate, desigur, dar lucrul acesta nu are nicio importanţă pentru noi, pentru că rămân mai jos de înfricoșatul laţ pe care noi l-am legat acum, și nu satana.

De aceea și *de fapte rele* arată lucrarea noastră personală. Nu mai e nevoie de satana. După cum spune pilda, un om viclean a aruncat noaptea neghina în grâu și acum doarme liniștit sau călătorește, fiindcă știe că pământul a acoperit sământa și cândva neghinele vor răsări. Când se întâmplă aceasta, ţăranul se întreabă: „Ce să fac? Să le tai, să le ard? Atunci o să ardă împreună și grâul. Să le las așa? Mă tem ca nu cumva să mi-l înăbușe“ (cf. Mt. 13, 24-29). Și tot gândindu-se și răzgândindu-se, timpul trece și cresc toate împreună și, la sfârșit, ce-o fi o fi. Ceva asemănător păţim și noi. Ne înfăţișăm înaintea lui Dumnezeu precum ţarina cu neghine înaintea ţăranului.

Expresia *și de fapte rele* arată rezultatul deplin nu doar al propriei noastre capitulări, ci al propriei noastre împreună-lucrări și părtășii. Fapta care s-a săvârșit înlăuntrul nostru și se poate săvârși și cu trupul nostru, și în chilia noastră, și oriunde altundeva, este a noastră. Orice acţiune săvârșită cu trupul nostru, cu sufletul nostru, cu duhul nostru, îndreptată către o terţă persoană, către mediul înconjurător, către Dumnezeu, către îngeri, către sfinţi, începe dinlăuntrul nostru și, în continuare, se manifestă și în exterior, având repercusiuni în întreaga zidire.

Izbăvește cu totul pe om, cu ajutorul lui Dumnezeu. De toate acestea, trezvia izbăvește omul întreg. Curăţirea, care conduce la nepătimire și asigură nepătimirea, se săvârșește prin trezvie. Așadar, să nu credem că suntem curaţi, să nu spunem că vrem să ne curăţim fără trezvie, priveghere și șederea minţii în contemplarea Domnului zi și noapte. Nu putem însă să ne izbăvim singuri, numai Dumnezeu poate să ne izbăvească.

Așadar, primul rod al trezviei este curăţia. Nu mai avem nici înţelesuri, nici gânduri, nici cuvinte, nici imaginaţii, nici fapte viclene. Ce măreţie să știi că ești invulnerabil în viaţă! Cine atunci, când știe asta, n-o să spună că își va da și viaţa, și inima, și va pune deoparte și cel mai mic bănuţ ca să dobândească nepătimirea?

După ce am văzut cel dintâi rod al trezviei, poate acum fiecare dintre noi să-și dea seama dacă în primul, în al doilea, în al zecelea an al vieţii sale la mănăstire sau în al douăzecilea sau al patruzecilea an al vieţii sale creștinești a exersat această lucrare de căpătâi. Iar dacă descoperim că nu am exersat-o, avem înainte restul vieţii noastre pământești, ca nu cumva să ajungem la sfârșit fără să fi devenit cuceritorii acestei lucrări. Dacă, iarăși, vedem că suntem curaţi, să dăm slavă Domnului, Care ne-a învrednicit să ajungem nepătimași.

Cum însă ne izbăvește trezvia de acești trei înfricoșaţi dușmani ai noștri?

Durabilă și urmărită cu râvnă.

Durabilă înseamnă că nu putem ca, de îndată ce săvârșim trezvia, să le și dobândim pe toate acestea. Trebuie ca această metodă să fie folosită mult timp, adesea ani întregi.

Trezvia nu este o lucrare doar pentru acum, ci munca noastră nepieritoare „până ce putem zice *astăzi*“ (Evr. 3, 13), atâta vreme cât există timpul. Mersul trezviei – în realitate, mersul lui Dumnezeu înlăuntrul nostru, urmărirea Lui – este continuă. Frământătura noastră are nevoie de ani pentru a fi dospită de aluatul lui Hristos.

Dar noi ce facem? Îndată ce ne-am luptat unul, doi, cinci, zece ani, ne revoltăm apoi și zicem: „Oh, degeaba! Unde sunt roadele pe care le făgăduiește Dumnezeu? Una zice, și alta face. M-a uitat, nu mă ia în seamă.“ Această stare a noastră este o cale vicleană, înţelesul care a devenit gând și, în continuare, faptă. Iată o faptă vicleană care se cultivă înlăuntrul nostru. De aceea zice Sfântul că trezvia sporește numai dacă este *durabilă și urmărită cu râvnă*. Mersul meu trebuie să fie o vânătoare, dar într-o atmosferă pașnică, pe care nu o aștept, ci numai o urmăresc, în timp ce noi de obicei o așteptăm.

Adevărata așteptare a Sfântului Duh este îndeletnicirea noastră cu El, și nu imediata și nemijlocita împlinire a cererilor noastre de către Dumnezeu. Asta nu este iubire de Dumnezeu, este iubire de plăcere. Dumnezeu este iubitor de oameni, dar eu nu sunt iubitor de Dumnezeu, sunt „iubitor de om“, iubesc omenitatea mea, pe mine însumi. De aceea Dumnezeu niciodată nu îi dă har omului care se grăbește și spune: „Am obosit, nu mai pot să tot cer de la Dumnezeu.“ Să ne minunăm aici de înţelepciunea lui Dumnezeu, pentru că, dacă i-ar da unui astfel de om harisme, ar folosi aceste daruri dumnezeiești pentru sine însuși și „i s-ar face cele de pe urmă mai rele decât cele dintâi“ (2 Ptr. 2, 20). Așadar, aștept pe Duhul Sfânt înseamnă mă îndeletnicesc cu Duhul cel Sfânt. El este îndeletnicirea mea proprie, și mai ales *durabilă*, fără întreruperi.

De exemplu, mă rog un răstimp îndelungat și apoi zic: „Ia să vizitez și mănăstirile pe care le cunosc ca să văd ce mai fac.“ Dar întreruperile îmi fragmentează timpul. Este curiozitate, mă îndeletnicesc cu cele despre lucrul meu, și nu cu lucrul meu, care este Sfântul Duh. Întreruperile sunt o oprire a înaintării trezviei.

Alt exemplu: Unii au ca slujire în mănăstire să facă pâine. Încep de dimineaţă să frământe, dar, după puţin timp, are loc un mic cutremur. Se sperie, aleargă, ies afară, întârzie, se face gălăgie, unii spun să continuăm treaba, alţii să facem sfeștanie, alţii să cântăm un Paraclis. Trec așa una, două, trei ore, și apoi se întorc să-și continue frământatul, dar deja e târziu. Trebuie să plămădească de la început.

Asta înseamnă că nu putem să facem treabă înaintând și distrându-ne, adică întrerupând viaţa noastră. Dacă mă îndeletnicesc acum cu trezvia și apoi mă mânii, am neînţelegeri pentru ceva, merg până acasă și mă întorc după trei zile, – trei zile acasă echivalează cu cel puţin trei luni de întrerupere a mersului meu călugăresc – toate acestea înseamnă o oprire a trezviei. Tot ce am construit, am dărâmat, și trebuie să o iau iarăși de la început. Trezvia trebuie să dureze, să fie lucrată fără întrerupere.

De aceea trebuie să o săvârșim *cu râvnă* (προθύμως), întreaga noastră mânie (θυμός), întreaga noastră parte irascibilă, toate cele dinlăuntrul nostru să se îndeletnicească cu Dumnezeu. După cum plugul sapă adânc în pământ și deschide brazda aruncând de-a dreapta și de-a stânga ţărâna ca să cadă sămânţa, să se îngroape și să încolţească, tot așa trebuie să sape și trezvia în existenţa noastră și să deschidă o cale pe care să călătorească Dumnezeu Însuși, singurul care poate să

ne orânduiască problemele și să ne deschidă inima. Caracterul durabil este plugul, care ne dă putința de a ascunde Duhul în pântecele propriului nostru pământ, ca să-L avem și ca să putem să înaintăm. După cum embrionul crește în pântecele mamei, tot așa sporește și lucrarea nașterii omului duhovnicesc.

Urmărită cu râvnă. Sfântul folosește verbul ὁδεύω, „a urmări, a merge pe cale“, pentru a-l lega de cuvântul μέθοδος (metodă). Când umblăm ca să ajungem undeva, de îndată ce dăm peste un pârâiaș, ce facem? Luăm pietre și le așezăm în apă și călcăm pe ele sau înjghebăm un podeţ, dacă apa este adâncă acolo. Adică alcătuim cu râvnă ceva ca să trecem. Așadar, expresia *urmărită cu râvnă* arată cum aranjăm lucrurile, astfel încât, în cele din urmă, să ne îndeletnicim cu trezvia.

Dar ce înseamnă participiul *urmărită*? Înseamnă că înlăuntrul nostru înaintează cunoștinţa lui Dumnezeu. Este, într-adevăr, important să înţelegem că Dumnezeu așteaptă cu sămânţa în mână, astfel încât, de îndată ce puţintel se deschide, s-o și semene. Dacă înţelegem aceasta, vom simţi cât contează să ne vărsăm sângele și măruntaiele, precum mucenicii, ca să putem săvârși această lucrare. Iată un martiriu nesângeros, care e primit de Dumnezeu ca unul sângeros. Să-l urmărim cu râvnă!

Desigur că ar fi fost bine să începem de când L-am simţit pe Hristos în viaţa noastră sau măcar de când am devenit monahi sau cel puţin de ieri. Dacă încă n-am început, să începem de azi. Toate cele de mai sus vor fi în mâinile noastre, se vor împlini. Dacă ne pierdem timpul cu alte îndeletniciri înseamnă că-L pierdem pe Hristos, pierdem sămânţa cea sfântă.

Urmărită astfel, dăruiește cunoștinţa sigură a lui Dumnezeu cel necuprins, atât cât e cu putinţă, și dezlegarea tainelor dumnezeiești și ascunse.

Câtă mângâiere, câtă bucurie, ce măreţie ascunde această propoziţie! Prin urmare, ce lucru mai vrednic de dorit putem să poftim? Ce am putea cere mai bun? Pentru ce ne-am născut? Pentru ce trăim? Ce înseamnă că Dumnezeu ne-a zidit din iubire? Nu cumva ne-a adus în această viaţă ca să ne chinuim, ca să ne zdrobim, ca să luptăm și să gâfâim? Asta-i iubirea lui Dumnezeu? Dacă ne-ar fi mișcat puţin trezvia, L-am fi pipăit pe Dumnezeu, am fi avut părtășie cu El, L-am fi cunoscut.

Partea atrăgătoare, excepţională, unică a frazei *urmărită astfel, dăruiește cunoștinţa sigură a lui Dumnezeu cel necuprins* stă în verbul *dăruiește*, ca să-ți spună: Nu te privește pe tine, tu doar urmează calea trezviei, și aceasta te va duce la cunoștinţa lui Dumnezeu. Nu te tulbura, pentru că nu vei osteni tu, nu vei zidi tu, nici măcar cu propria ta înţelegere nu vei ajunge acolo. Cunoștinţa lui Dumnezeu nu este lucrarea minţii tale, ci răpire a minţii, fie în trup, fie în afară de trup, așa cum a spus și Apostolul Pavel. A fost răpit Apostolul, Dumnezeu i-a afundat mintea în El (2 Cor. 12, 2-4). Această cunoștinţă însă, zice Sfântul, nu este dăruită celor desăvârșiţi, ci celui care lucrează trezvia. Cum?

Atât cât e cu putinţă. Nu avem cu toţii aceeași capacitate. Una este să fiu tânăr de 15 ani și să încep această lucrare, și alta să fiu de 40. Nu este același lucru să merg la mănăstire cu inimă tânără și curată și să încep îndată trezvia sau când merg după douăzeci de ani și spun: „Mi-au cam trecut

anii vieţii, ia să încep și eu întru sfârșit trezvia. Am obosit de viaţă, am dobândit alte trăiri, am pierdut vremea." Iar când pierdem timpul, pierdem și roadele. Asta nu-i o problemă mică. De asemenea, joacă un rol și felul în care am trăit, în care am gândit, ce am simţit pentru viaţă, pentru Dumnezeu, pentru noi înșine, câtă smerenie avem. Toate acestea creează propria noastră putinţă, propria noastră capacitate.

De aceea Dumnezeu nu le dă tuturor aceeași cantitate și nici aceeași calitate a darurilor. Duhul cel Sfânt Se mișcă cu iubire de oameni către om și caută la mine ce pot eu să lucrez înlăuntrul meu. După cum un Stareţ își exprimă dragostea lui când încearcă să găsească ce slujire face mai ușoară viaţa ucenicilor săi, care îi ajută să nu aibă gânduri, ispite, împrăștieri ca să se poată îndeletnici cu Hristos, tot așa face și Sfântul Duh. Nu există iubire mai mare decât aceasta. Rugăciunea depinde de mine, și Dumnezeu revarsă apoi tămăduirile. Privegherea e săvârșită de Biserică și depinde de propria mea atenţie. Ce depinde de Stareţ este slujirea pe care mi-o va încredinţa și pentru aceasta va da răspuns lui Dumnezeu. Mă odihnește o muncă practică, obștească, de unul singur? Îmi va da ceea ce este de folos sufletului meu.

Tot așa face și Dumnezeu. Dăruiește *atât cât e cu putinţă*, atât cât putem, cât încăpem, în esenţă pe cât Îi facem noi loc și pe cât El Însuși știe și înţelege. Adică *dăruiește* potrivit cu propriul nostru folos, pentru că, în mod obligatoriu, este valabil cuvântul „nu știţi ce cereţi" (Mt. 20, 22), nu știm ce cerem de la Dumnezeu și de aceea nu primim. Dacă le-am cere pe cele cu putinţă, cele la care putem noi să ajungem, atunci Dumnezeu ni le va da îndată sau mai târziu, „în orice zi Îl vom chema" (Ps. 19, 10).

La aceasta nu mă împiedică deloc caracterul meu, fiindcă nu l-am plăsmuit noi. Noi putem să lucrăm asupra lui și să-l schimbăm, să-l înrăim sau să-l întărim. Cuvântul *caracter* (χαρακτήρας) înseamnă „pecete, întipărire", de la verbul χαράσσω: „a grava, a întipări, a trasa ceva". Caracterul nostru este o întipărire, o prelucrare, o facere a lui Dumnezeu. Fiecare, cu caracterul pe care îl are, poate să ajungă în cer.

Noi însă aducem ca îndreptăţire caracterul nostru pentru a defăima pe Dumnezeu, Biserica, schima pe care o purtăm, ca să nimicim slava lui Hristos, și astfel să apărem altora în cea mai proastă înfăţișare. Adesea spunem: „Asta-i caracterul meu, nu mă ajută, nici nu pot să-l schimb! Ce să fac?" Așa însă Îl învinovăţim pe Dumnezeu. Putem să ajungem până la punctul în care spunem: „Pentru mine nu există Dumnezeu." Dar, în realitate, Dumnezeu mi-a dat singura pecete, care este pentru mine exact ceea ce e de trebuinţă sufletului meu pentru a ajunge la tainele cerești pentru care m-a chemat.

Atât cât e cu putinţă. Pentru capacitatea de cunoaștere a lui Dumnezeu mai au, de asemenea, importanţă și conjuncturile: slujirea, locul, felul în care mă rog. Într-un fel îmi este accesibil Dumnezeu când spun rugăciunea așezat pe scăunel, altfel când sunt în picioare și altfel când ies în pădure și spun romantic: „Doamne, Iisuse Hristoase, miluiește-mă pe mine, păcătosul!" Așadar, expresia *atât cât e cu putinţă* înseamnă cum lucrăm noi, ce-I dăm noi lui Hristos, cum stăm noi înaintea Lui. Desigur, multe din situaţii sunt obiective, fără ca noi să putem să le schimbăm. Dar multe situaţii însă pot să fie determinate de noi, pentru că noi creăm premisele pentru împrejurările vieţii noastre.

Să luăm un exemplu de pe poziţia Stareţului, ca să înţelegem purtarea lui Dumnezeu. Îţi încredinţez o anumită slujire, iar tu ai mereu plângeri împotriva epitropului. La anul se impune să te schimb din această slujire, pentru că a sluji în mănăstire înseamnă a sluji lui Dumnezeu. Dar pentru că Dumnezeu e nevăzut, îl slujesc pe omul văzut, chipul lui Dumnezeu. Însă la icoane și la sfintele moaște ne închinăm. Stareţul, epitropul, proestamenul[2] sunt icoane ale lui Dumnezeu. Dacă eu mă cert cu epitropul e ca și cum m-aș certa cu Dumnezeu. Pentru că Dumnezeu cel nevăzut însufleţește totul. Stareţul sau epitropul sunt, pur și simplu, trupul văzut. După cum icoanele ard, tot așa poate și Stareţul sau epitropul să ardă, dar Dumnezeu nu Se pierde, însă cenușa icoanei sau a moaștelor este sfinţită. Același lucru se întâmplă și cu Stareţul căzut sau cu epitropul căzut, netrebnic, nătâng, imbecil, invidios, rău, stricat, ei sunt o cenușă pe care a sfinţit-o Dumnezeu.

În anul următor, te pun la altă slujire, atunci tu îmi zici că-i greu, nu poţi și faci gălăgie. De ce acţionezi așa? Fiindcă te-ai îndreptat spre a doua slujire fără să lucrezi cele dumnezeiești. Eu ţi-am schimbat slujirea ca să văd dacă nu cumva cea nouă te odihnește. Tot așa face și Dumnezeu. Încearcă ce să ne dea, cum să ne vorbească, cum să ne prindă ca să ne odihnească. Dacă am ști noi ce luptă duce Dumnezeu de dragul nostru! „Până acum lucrează" (In. 5, 17). În toată clipa încearcă să găsească ce poate fi mai bun, ce ne-ar putea odihni.

[2] Proestamenul este membru al Consiliului stăreţesc, al Sinaxei, având atribuţii de conducere. Este ales pe viaţă, fiind schimbat numai în cazul unor căderi sau dacă demisionează de bunăvoie. Dintre proestameni, se aleg anual doi sau trei epitropi pentru rezolvarea problemelor zilnice ale mănăstirii. Proestamenii sunt în număr de șapte, nouă sau unsprezece, potrivit cu rânduiala internă a mănăstirii.

Așadar, condiţiile și situaţiile vieţii noastre le stabilim noi, dar le întâmpinăm ca și cum n-ar proveni de la noi. Isihia noastră, liniștea noastră, bucuria noastră, strâmtorarea noastră, tihna noastră, tristeţea noastră, toate le creăm înlăuntrul nostru potrivit cu felul în care ne purtăm cu Dumnezeu.

Dăruiește cunoștinţa sigură a lui Dumnezeu cel necuprins. Dumnezeu este necuprins. Cine-L poate cuprinde? Singurul lucru pe care-l înţelegem, zice Sfântul Grigorie Teologul, este caracterul neînţeles, necuprins al lui Dumnezeu[3]. Devine însă înţeles, *Se dăruiește*. Acolo unde șezi, dintr-odată Îl găsești. Îţi deschide fulgerător mintea – duhul, nu raţiunea – și simţi că ai dobândit cunoștinţa sigură a lui Dumnezeu, pe care o dă Sfântul Duh celui paralizat de 38 de ani și care vrea să umble. Îi dezleagă toate anchilozările trupului și ale sufletului, îi iartă toate păcatele și-i spune: „Ia patul tău și umblă!“ (In. 5, 5-8).

Dar omului firesc Dumnezeu nu poate să-i facă așa, deoarece trebuie să vrea el însuși. Cum? Prin exersarea trezviei, a acestei lucrări duhovnicești, care este urmărire și vedere a Sfântului Duh și pe care, în cele din urmă, Dumnezeu mi-o dăruiește, după cum îmi dăruiește și lumina Lui și pot să-L văd în mod tainic. Atunci trezvia devine pentru mine un organ de simţ, un alt simţ, iar eu devin cu totul numai simţire. Îl prind deja pe Dumnezeu întreg și devin un copilaș, un mielușel fără de răutate, în timp ce, până mai ieri, se poate să fi fost un destrăbălat. Devin cu totul simţire, pentru că-L am întreg pe Dumnezeu.

La vederea și cunoștinţa lui Dumnezeu participă chiar și trupul, care se bucură. Se bucură și limba, saltă trupul precum căprioarele, participă întregul om la această comuniune cu

[3] Sfântul Grigorie Teologul, *Despre teologie* 11, *PG* 36, 40B.

Dumnezeirea. „De necuprins este ce s-a săvârșit întru tine", zice imnograful praznicului Întâmpinării Domnului. „Ce s-a săvârșit", care este comuniunea Maicii Domnului, adică a omului cu Dumnezeu, este de neînţeles pentru noi, dar se săvârșește înlăuntrul nostru. Acest lucru de necuprins devine cuprins, înţeles, prin părtășia noastră cu Dumnezeu. Și ce unește mâinile noastre, cele două firi? Trezvia. Așa încât e nevoie ca noi să deschidem o cale, să folosim o anumită metodă, și atunci Dumnezeu aruncă sămânţa.

Dăruiește cunoștinţa sigură a lui Dumnezeu. Nu înţelege, desigur, cunoștinţă naturală. Cu toţii avem o cunoștinţă din fire pe care o dobândim de la zămislire și gestaţie. În pântecele mamei, fătul are cunoștinţa lucrurilor negrăite ale lui Dumnezeu, care cunoștinţă apoi este cultivată. Având o cunoștinţă a lui Dumnezeu, are și simţul, și comuniunea, și părtășia cu Dumnezeu, dar chiar și o participare la câte se petrec în mama sa. Se întristează mama, se întristează în pântecele ei și fătul. Se ceartă mama cu bărbatul ei, o înţelege și fătul și se teme, și când într-o zi se va naște, se va naște cu frică, se va întâmpla ceva și se va speria. Se bucură mama? Se veselește și se destinde fătul. Știinţa astăzi, cu instrumentele ei, poate să urmărească cu precizie deplina comunicare a trăirilor, a lucrărilor și a simţirilor mamei și fătului.

Embrionul, așadar, are experienţa tuturor patimilor vieţii omenești, dar, în paralel, are și experienţa lui Dumnezeu, pentru că poartă în sine suflarea dumnezeiască. Dacă noi, când semănăm sămânţa pământească, o urmărim când încolţește, o prășim, o udăm, atunci Dumnezeu nu va avea comuniune cu ceea ce s-a zămislit înlăuntrul nostru, nu-l va urmări, nu va comunica cu el? Cu neputinţă!

De aceea și feţii morţi, care se nasc fără să fi văzut viaţa aceasta, Îl cunosc pe Dumnezeu. Prin urmare, au putinţa de a ocupa un loc înaintea Lui, chiar dacă n-au trecut podul acestei pseudovieţi și al acestei pseudomorţi. Viaţa noastră este o viaţă mincinoasă, pentru că este moarte. Moartea însă este adevărata viaţă, înaintarea în viaţă. Fătul trece direct la adevărata viaţă, în cer.

Deci, cu toţii purtăm înlăuntrul nostru, încă de la zămislire, o oarecare cunoștinţă a lui Dumnezeu. În continuare, dobândim o cunoștinţă din viaţa zilnică, din educaţia părinţilor, din mediul în care trăim, din învăţământul pe care îl urmăm, din mănăstirea noastră, de orișiunde. Toate acestea sunt o învăţătură duhovnicească, o cunoștinţă prin comuniune și participare, care se adaugă cunoștinţei naturale.

Sfântul însă nu se referă la această cunoștinţă, ci la cea *sigură*, la cea adevărată și statornică, la cea care nu trece, ci este asigurată, definitivă, încredinţată, adeverită, pentru că o face credibilă Însuși Dumnezeu. Este cunoștinţa care provine de la Sfântul Duh, pe care n-o dobândești citind manuale de dogmatică sau de simbolică sau cărţi de-ale Părinţilor. Orice ai citi, orice ai face, nu poţi să dobândești nici cea mai puţină cunoștinţă adevărată a lui Dumnezeu. Prin urmare, studiul nostru, cercetările noastre, discuţiile noastre, educaţia noastră nu pot să ne dea adevărata cunoștinţă. Toate acestea sunt simple metode, simple poduri. Numai Dumnezeu Însuși poate să ne-o șoptească înlăuntrul nostru prin trezvie. În esenţă, această cunoștinţă este o descoperire, de aceea este sigură și adevărată.

Ce înseamnă descoperire? Fiţi atenţi la tâlcuirea Sfântului: *urmărită astfel, dăruiește cunoștinţa sigură a lui Dumnezeu cel necuprins, atât cât e cu putinţă, și dezlegarea*

tainelor dumnezeiești și ascunse. Expresia *atât cât e cu putinţă* are două laturi: eu și Dumnezeu, cine sunt eu și cât pot să încap în mine, și cine este Dumnezeu și ce face. Tainele lui Dumnezeu sunt căile Lui, care se află în mare (Ps. 76, 20), în sfinţenie (Ps. 76, 13), de la o margine a cerului și până la cealaltă margine a cerului (Ps. 18, 7), căi pe care le străbate în grabă carul de luptă al lui Dumnezeu, care există în firea lui Dumnezeu, în energiile Lui, în ipostasurile celor trei Persoane. Tainele sunt trăirile lui Dumnezeu, însușirile Lui, lucrările Lui, căile Lui, viaţa Lui firească, mai ales acelea care exprimă ridicarea lui Dumnezeu de pe tronul Său și aplecarea Lui asupra omului.

Toate acestea se numesc taine, pentru că e nevoie ca altul să ni le descopere și să ne iniţieze. Iniţiatorul este aici Însuși Dumnezeu. El ni Se descoperă pe Sine Însuși. După cum Fiul lui Dumnezeu ne-a descoperit în trupul Său dumnezeirea Sa, așa și acum are loc, într-un anume fel, o tainică întrupare în duhul omului, unde Se descoperă Dumnezeu.

Prezenţa nepalpabilă a lui Dumnezeu pe tron, legată de absolutul Său, este, pe de-o parte, întrevăzută, prin umbre, de îngeri și de sfinţi, dar nevăzută de noi. Însă lucrarea lui Dumnezeu și, în continuare, aplecarea Sa asupra noastră, apropierea Lui personală sunt căi ale lui Dumnezeu pe care omul le poate cunoaște cu siguranţă. De aceea zice: *cunoștinţa sigură*. Această cunoștinţă este ontologică. Avem, așadar, cunoștinţa naturală, dobândită, și cunoștinţa ontologică a lui Dumnezeu. Fiinţa se descoperă cu adevărat în propria noastră personalitate, în propria noastră fiinţare.

Prin urmare, când Sfântul spune *tainelor dumnezeiești*, înţelege modul în care Se mișcă Dumnezeu, în care El lucrează,

că Se ridică de pe tronul Său, cade peste noi și ne vorbește. Acestea sunt însușirile lui Dumnezeu, care devin trăirile noastre când noi ne facem pe noi înșine cât se poate de încăpători.

Vechiul Legământ spune că nu putem să vedem și să prindem urma corabiei în mare (Pilde 30, 19; Înţ. Sol. 5, 10). Deși corabia este văzută, creată, o namilă înaintea noastră, urma ei se pierde. Dar și urmele păsărilor, precum și adâncurile împăratului și adâncurile inimii noastre sunt de necercetat (Pilde 25, 3; Înţ. Sol. 5, 11; 1 Cor. 2, 11). Nu putem să le urmărim, nici să le lămurim. Totuși, trăim urmele lui Dumnezeu și în mare, și în cer, și în inima noastră. Sunt trăirile dumnezeiești, umbletele lui Dumnezeu înlăuntrul nostru. Viaţa lui Dumnezeu este o liturghie, o ieșire a lui Dumnezeu către mine, și această taină devine acum propria mea trăire, propria mea viaţă.

Și dezlegarea tainelor dumnezeiești. Cuvântul *taină* are înţelesul de ascuns, de aparte, de personal, dar și de dualist. Adică sunt eu cel iniţiat în taină, și iniţiatorul, învăţătorul meu, Însuși Dumnezeu, Care îmi descoperă, mă învaţă. Sfântul se referă neîncetat la această doime: eu și Dumnezeu. În mod obligatoriu însă eu nu sunt singur, ci împreună cu multe alte lucruri sau cu mulţi alţii, în timp ce Sfântul ne vrea singuri cu Dumnezeu.

Vedeţi ce fel de harismă a lui Dumnezeu este trezvia, singura noastră mișcare către Dumnezeu, lucrarea noastră proprie, și unde ne înalţă Dumnezeu? Vedeţi ce adevărată binefacere este ea? Ce bogăţie avem în mână și ce putem realiza înlăuntrul nostru? După cum Dumnezeu S-a întrupat în pântecele Născătoarei de Dumnezeu, tot așa Se întrupează și înlăuntrul nostru și locuiește în duhul.

Și dezlegarea celor ascunse. Tainele cele din veac ascunse, Dumnezeu le-a descoperit în plinătatea divino-umană a lui Hristos, în persoana lui Hristos, când a venit plinirea vremii (Col. 1, 26; Gal. 4, 4). Aceasta este descoperirea gnoseologică, dar, deși au fost descoperite tainele cele ascunse, pentru ca cineva să le trăiască, se cere și o anume strădanie din pricina adâncimii lor. Adică, descoperirea ontologică a Dumnezeirii se săvârșește de Însuși Dumnezeu în existența noastră corespunzător cu măsura noastră de îndumnezeire.

Să luăm un exemplu. Vii să-mi vorbești înăbușit de problemele tale. Ești bolnav, ai păcătuit, ai fost dat afară, te-au izgonit din mănăstire, ţi-au spus că ai cancer și-o să mori. Eu îţi vorbesc, mă asculţi și, după puţin, îmi zici cu lacrimi:

– Părinte, mi s-a dezlegat problema!

– S-a dezlegat? Cum? Cancerul nu ţi s-a vindecat, de operat te vei opera, și-n cele din urmă tot o să mori. Din mănăstire te-au izgonit. Cum ţi s-a dezlegat problema? Și totuși spui că ţi s-a dezlegat...

Într-adevăr, ţi s-a dezlegat, pentru că s-a schimbat așezarea ta lăuntrică, ţi s-a schimbat trăirea. Lucrarea dumnezeiască a luminat cele lăuntrice ale tale și ai simţit că ţi s-a dezlegat problema. Problemele noastre nu se dezleagă deoarece sunt declanșate de alţii și de împrejurări. Totuși problema nu sunt ceilalţi, ci legătura mea cu Dumnezeu, eu și Dumnezeu. Când o aranjăm pe aceasta, nu mai există nicio problemă.

Dezlegarea celor ascunse. După cum atunci când este întuneric, mă împiedic de scaune și cad peste voi, fiindcă nu văd nimic, dar îndată ce se aprinde lumina, înaintez în tihnă, fără să mă împiedic, tot așa se face și *dezlegarea celor ascunse ale lui Dumnezeu*. Starea noastră omenească

rămâne aceeași, eu sunt același care eram, dar dezlegarea a venit. Cele negrăite ale lui Dumnezeu mi-au devenit cunoscute, iar schimbarea mea este schimbarea dreptei Celui Preaînalt (Ps. 76, 10), lumina pe care o aruncă înlăuntrul meu Dumnezeu. Acum văd lucrurile în mod diferit. Vă văd pe voi, dar Îl înţeleg pe Dumnezeu. Îmi dau seama, de exemplu, că nu mă iubești, dar nu-mi pasă. Dimpotrivă, mă bucur de asta, acum o sărbătoresc.

Dumnezeu rămâne nevăzut, neamestecat, de neatins, este totuși Dumnezeul meu cel cunoscut, pentru că nu mai am probleme în ce privește cunoștinţa Lui, fiindcă El Însuși a intrat în mine și cele dumnezeiești devin propriul meu conţinut. Realitatea acestei descoperiri este faptul că Îl port în mine pe Dumnezeu, stare pe care o trăiesc și de care îmi dau seama. Este dezlegarea lăuntrică, deschiderea ochilor mei.

Această nouă vedere îmi descoperă, de asemenea, în afara tainelor lui Dumnezeu, și înţelesul celor ce sunt, a îngerilor, a dogmelor, dar și înţelesul celor ce se săvârșesc în mine, înţelesul bolii mele, toate. Câte nu-mi descoperă Dumnezeu! Dobândesc o cunoștinţă adâncă, pătrund în Dumnezeul din mine, nu mă mai uit de departe. După cum îmi dau seama când mă doare inima sau îmi apare dintr-odată o umflătură pe trup, tot așa îmi dau seama și de Dumnezeu și de tovărășia mea cu El. Această tovărășie a noastră este nunta noastră tainică, pentru că nuntă înseamnă tovărășie. Asta este și trezvia: tovărășia cu Duhul Sfânt pe care-L urmărim. Când sunt în această stare, în loc să-mi fac probleme, în loc să obosesc, în loc să mă frământ pentru viitorul meu, fac altceva: cânt „Aliluia“ cel de nuntă al descoperirii lui Dumnezeu în viaţa mea.

Prin urmare, tot ce cerem de la Dumnezeu și este pentru noi folositor, primim. Dar am stat vreodată înaintea Lui cu sinceritate ca să vedem care este folosul nostru și aceea să o cerem? Multe cerem, dar folosul nostru este Dumnezeu. Adică ne este de folos faptul că împreună-trăim cu Dumnezeu. Cât de puerile sunt viaţa noastră zilnică și rugăciunile noastre când cerem cele de care nu avem nevoie și pe care, din fericire, Dumnezeu nu ni le dă! Ne jucăm ca și copiii, care acum plâng, acum râd, dar nici plânsul, nici râsul lor nu este adevărat.

Când, în viaţa noastră de zi cu zi, liturghisim fără a primi ce cerem, aceasta se datorează faptului că liturghisim fără pâine și vin. Atunci, în locul cuvintelor „cerem, și nu primim", avem simţirea noastră înșine, a propriei noastre măreţii, adică a propriei noastre nimicnicii. Dar folosul nostru este altul: este trezvia, este lucrarea pe care ne-o dă mâncarea și băutura lui Dumnezeu. Să cerem, așadar, adevărata mâncare și băutură a existenţei noastre și desfătarea inimii noastre, trezvia! Să săvârșim lucrarea de iniţiere în taine a trezviei, ca să ni se dezlege tainele, ca să devenim deţinători și părtași ai Dumnezeirii, ca să devenim una cu Dumnezeirea!

Cu adevărat, minunate și aproape puse în mâinile noastre, cum spune Sfântul Isihie, sunt darurile trezviei! Numai că, pentru a deveni proprietatea noastră, trebuie să strângem palma ca să nu le pierdem.

Ea [trezvia] *împlinește toată porunca lui Dumnezeu din Vechiul și Noul Legământ și aduce tot binele veacului ce va să fie.*

Trezvia este, de asemenea, mijlocul prin care cineva poate să împlinească întreg Vechiul și Noul Legământ,

întreagă voia lui Dumnezeu și care, în plus, ne dă tot binele veacului ce va să fie. Trezvia, prin urmare, nu este numai curățire, cunoștință și descoperire, ci este și împlinire a voii dumnezeiești și înainte-dobândire, am zice, înainte-trăire a celor care aparţin viitorului. Le adună pe toate înlăuntrul ei.

De la început până acum, primul cap nu are niciun punct. Toate propoziţiile sunt legate între ele prin câte un *și* sau sunt juxtapuse, ceea ce arată că înţelesul continuă și nu putem să-l întrerupem, fiindcă toate aceste trăiri se înlănţuie una după alta. Așa cum când cineva povestește, nu-l întrerupi ca să nu pierzi firul povestirii, tot așa și Sfântul Isihie parcă ţi-ar spune: Stai puţin să-ţi dezvălui primele daruri pe care ţi le va face Dumnezeu, și apoi vom înainta la următoarele.

Ea [trezvia] *împlinește toată porunca lui Dumnezeu din Vechiul și Noul Legământ*. De obicei noi, de fiecare dată, ne întrebăm care este voia lui Dumnezeu sau spunem: „Dacă vrea Dumnezeu." Dumnezeu însă nu este o cimilitură, nu este o enigmă. Lucrurile sunt limpezi si exacte. Prin urmare, cine nu cunoaște voia lui Dumnezeu descoperă că nu L-a iubit niciodată pe Dumnezeu, că n-a căzut niciodată la pieptul lui Hristos. Așadar, prin trezvie, cunoaștem voia lui Dumnezeu și, în paralel, putem s-o împlinim.

Ciudat însă! Sfântul nu spune că omul este cel ce împlinește voia lui Dumnezeu, ci că trezvia este împlinitoare. De ce? Deoarece pentru a face voia lui Dumnezeu, e nevoie să o vrei. Dacă vrei, o vei exersa prin lucrarea trezviei, și atunci voia lui Dumnezeu se va împlini în viaţa ta, și nu te vei mai gândi: „Ce zice Hristos? Zice să-mi iau crucea. Oh! Cum s-o ridic?" Dacă faci așa, mai apoi nu vei mai putea continua, pentru că Dumnezeu are multe voiri. Cum să le

numeri pe toate și cum să începi să le împlinești una câte una? De aceea urmează trezvia, care este o înșfăcare: îţi întinzi mâna și înșfaci pe dată toate poruncile pe care le-a dat Dumnezeu în Vechiul și Noul Legământ.

Așadar, voia lui Dumnezeu nu este ceva de care omul se poticnește. Au fost abolite, am zice, puterea și trupul legii care conducea la păcat (Rom. 8, 3). A venit harul și, într-un mod foarte simplu, a făcut realizabile poruncile Sale. Voia lui Dumnezeu este simplă, ușoară, bună (Mt. 11, 30), făcută pentru măsurile noastre și pentru puterile noastre. Dumnezeu nu este un călău, nici un dur, încât să facă viaţa noastră neagră, sălbatică și dificilă. Dumnezeu este multiubitor, atotmilostiv, iubitor de oameni, un Samarinean bun, Care Și-a dat și sângele Său pentru noi. Nu e cu putinţă să credem că ne cere ceva ce am putea împlini cu greu în viaţa noastră. Dimpotrivă, deoarece a cunoscut personal neputinţa omului, ni le-a dăruit pe toate El Însuși.

Acestea trebuie să le simţim! Pentru că dacă ne imaginăm că voia lui Dumnezeu este grea sau necunoscută sau dacă trebuie să luăm aminte de fiecare dată să nu greșim faţă de voia lui Dumnezeu, atunci nu putem să trăim. Viaţa noastră ne strâmtorează, inima ne rănește, mintea obosește, existenţa noastră se ofilește. Dumnezeu ne-a deschis drumul pentru cer, a sfărâmat orice zid care se înălţa înaintea noastră (Ef. 2, 14). Nu mai suntem în perioada Vechiului Legământ, a preînchipuirilor. Acum sângele lui Hristos s-a vărsat și toate s-au lămurit înaintea noastră. De aceea spunem că viaţa creștină este ușoară.

Așadar, trezvia este mâna care înșfacă și vâră înlăuntrul tău această taină negrăită, împlinirea tuturor poruncilor. Prin urmare, nu protesta zicând: „Om sunt, cum pot să le fac pe

toate?“ Deschide-ţi numai mâna ca să le iei pe toate, știind că, dacă nu le faci pe toate, nu faci pe niciuna.

Și aduce tot binele veacului ce va să fie. Acum este completat și împlinit sensul primei perioade a frazei și Sfântul pune punct. După ce ne-a spus că trezvia ne dăruiește curăţirea, cunoștinţa dumnezeiască și descoperirea tainelor și ne face împlinitori ai legii și ai voii lui Dumnezeu, acum adaugă și că ne face și părtași bunătăţilor împărăţiei cerurilor. Toate cele de care se desfătează în cer în această clipă Maica Domnului, îngerii, arhanghelii, sfinţii, le luăm și noi în inima noastră, în acest tainic sălaș al Sfintei Treimi. După cum cuvioșii vedeau din peșterile lor și pe cele de departe și pe cele de aproape, mintea lor fiind trecută la cele cerești și privind de acolo la toate, tot așa și în peștera propriei noastre inimi, a propriei noastre minţi, a propriului nostru duh, în peștera de taină a Sfintei Treimi, se împlinesc toate cele la care ne-am referit.

Trezvia *aduce tot binele*, cuprinde în ea bunurile veacului ce va să fie și ni le dă nu în viaţa viitoare, ci în aceasta. După cum atunci când intri într-o magazie, găsești de toate, ajunge să vrei să intri, la fel e suficient să urmezi calea trezviei și găsești chiar și bunătăţile cele veșnice. Să o urmăm de vreme ce ni le dă pe toate la un loc! Folosim atâtea metode în viaţa noastră, de ce n-am urma și metoda trezviei?

Ea este, propriu-zis, curăţia (καθαρότης) *inimii.*

Primul rod al trezviei, care este curăţirea (κάθαρσις), lucrează înlăuntrul nostru, trece prin cunoștinţă, prin

CUPRINS